

**ПЕТЪР
МАРИНКОВ**

зазигани

 ciela

Миг преди снарядът да го разполови, Герчо Пеянков си спомни гърма, оглушил в онова далечно утро селището, когато къщите, застанали на трасето на бъдещата железница, се разлюляха, плочите паднаха от покривите, а враните в тополите край реката литнаха с нечуван грак.

Герчо Пеянков беше първият в пролома, който впрегна белите като снежни преспи волове и отиде да прави кирия на най-трудната за прокарване железница. Четири години колата му скърца по стръмни, кални, снежни пътища, по ръба на бездънни урви, през буйни долове и придошли реки. Превози тонове траверси, релси, цимент и изкусно издялани от италиански каменоделци, приличащи на огромни бучки захар, камъни, барут, фитили, парни компресори, вино за каменоделците, коняци и бира за инженерите. След обилни дъждове в края на третата година, причинили незапомнено наводнение, воловете му изтеглиха от калта и пясъка три от петте парни компресора, железен мост, приготвен да бъде сглобен върху четири каменни фундамента, и дрезината, която по-късно докара група придворни начело с княза, за да се запознаят с това невиждано дотогава в страната инженерно чудо. След като надникнаха в напълно завършения тунел и минаха, превземайки се, по ажурно надвисналия над реката стоманен мост, гостите направиха преглед и на работната сила. Князът се спря пред изкъпаните и вчесани два испо-

лина, чийто стопанин, пременен с нови, бели беневреци, бяла риза без яка, закопчана със седефено копче, не вдигаше поглед от новите саморъчно изработени цървули, върху които от устата на преживящите волове капеше пяна. Князът го тупна по рамото и му поръча да се грижи за своите добичета като за свои деца. Надзирателят доложи някак поверително, че кираджията е ерген. Князът поръча шеговито да се задоми до края на строежа. Герчо така се изпъгна, че шевовете на тесните беневреци изпукаха, и отговори по войнишки, слушам. Заслугите му за тоя титаничен строеж бяха оценени и той получи една от стотината лично подписани от княза покани да присъства като официален гост на откриването на железницата.

Денят се случи приятен, томително есенен, с буйни гергини в дворовете зад прелестната, изградена от дялан бял варовик, с остър алпийски покрив и високи тесни прозорци станция. Пред нея беше строена духова музика, чиито медни инструменти, галени от слънцето, ослепително лъщяха. Перонът пред гарата се изпълваше от пъстро множество от шумни като птици подпийнали италиански каменоделци, сдържани кираджии, едни с кожени калпачета, други с току-що купени каскети от евреина, който в продължение на четири години всеки вторник пристигаше на строежа със своя куфар, в който имаше всичко най-необходимо за един бекярин: конци, игли, бръсначи, стипца, сапун, копчета, безопасни игли, карфици, картички с разголени жени, пощенски пликкове, марки и шишенца с някаква упорито пазена в тайна настойка срещу махмурлук. През всичкото това време го придружаваше тъничко в началото, с черни, тежки коси и котешки поглед девойче. Когато след петдесет месеца князът откри новата железница, черните масури на амбулантния

търговец вече леко сивееха, а от милото дете беше произлязла гъвкава, с походка каквато местните жени никога не са имали, мургава красавица. Княжеският трен пристигна точно в дванадесет по обяд, обвит в бяла, подобна на захарен памук, пара. Негово височество се появи искрящ, огрян от слънцето, като църковен полилей. Духовата музика гръмна, калпаци и каскети хвъркнаха във въздуха, той стъпи на перона и всички, в това число и Герчо Пеянков, се прехласнаха от величавия му ръст. Тогава Герчо си спомни княжеската заръка и го изпълни безгранична решимост. Беше ударил часът да се случи това, което бе сънувал и мечтал в последната година. След като вдигна тост и пи наздравица с лично поканените от него гости, повечето в черни сюртуци и с черни цилиндри на главите, сред които със своите бели беневреци, бяла риза без яка, закопчана със седефено копче, бяло калпаче от агнешка кожа, бели навуца и изваяни от свинска кожа цървули, Герч, както го наричаха каменоделците, биеше на очи, защото стоеше като гълъб сред ято гарвани. Князът му даде знак с пръст в нежнобяла ръкавица да приближи. Не помръдна вцепенен. Наложил се адютантът, синеок момък с великолепно поддържани мустачета, да го прихване ласкаво през кръста и отведе до официалната маса. Князът го огледа от краката до главата с неподражаемия високомерно присмехулен поглед, после извади от десния джоб на ослепяващия с бляскавите отличия мундир шепа златни игли, подаде му една, като първо му каза да смени седефеното копче с нея, и попита строго дали е изпълнил обещанието.

- Кое? – отвърна смутен Герчо Пеянков.
- Питам задоми ли се – поясни се князът.
- Не.

- Защо?
 - Не знам.
 - Не си ли хареса някоя мома?
- Герчо стоеше с наведена глава.
- Харесах си.
 - Каза ли ѝ?
 - Не.
 - Тука ли е?
 - Да.
 - Доведи я.

Герчо остана като вкопан.

– Прав си. Трябва сам да си решиш проблема. Ако до залез-слънце ти пристане, ще ви благословя.

Гарвановото обкръжение на княза прие въодушевено обещанието. Духовата музика гръмна. Изви се хоро, което първо обиколи станцията, после се разпъна по перона, мина по първи коловоз, качи се на втори, слезе и стъпи на доскорошното гумно, което вече щеше да служи за товарище на първия в страната рудник за добив на антрацитни въглища. Сърцето на Герчо Пеянков, хванал се до храненицата на скитника евреин, биеше по-силно от тъпана в същия нечовешки ритъм, в който двадесет години по-късно се хвърляше в атаките на нож.

Амбулантният търговец я наричаше Шуна. Отец Стефан твърдеше, че в някакъв само на малцина известен текст той бил попаднал на подобно мъжко име. Така бил наричан любимият скопец на цар Ксеркс, покровителя на юдеите. Преди войната и преди да отвори наново кръчмата, Додо пък беше подметнал с прикрита зад сериозност ирония, че евреинът,

който на сватбата се беше доста напил и свирейки на устна хармоничка, беше плел много смешно крака, бил разменил, само и само да не е по нашенски, буквите. Истинското ѝ име било Нуша, като на собствената му коза. Шуна не изгуби хубостта си и след третия си син. Първият го беше родила пет години след като се бяха венчали и след като беше тръгнал слух, че или е бездетна, или Герчо е станал от много работа нефелен. Когато това подозрение стигна до ушите му и след като разбра, че Додо го разпространява, Герчо спря воловете пред кръчмата, влезе вътре, мълчаливо потроши всичката стъклена посуда, преби почти до смърт кръчмаря, изпи на екс юзче вино, прибра се с окървавена риза и наранени юмруци и направи нощта, без да дава обяснение, незабравима. Никой, в това число и поп Стефан, не беше забелязал, че е трудна. Шарените фусты, широките блузи, тежките гердани и дългите до кръста коси бяха крили до последно незначително издутия ѝ корем. Освободи се от плода сама, бързо и тихо. От неголемите ѝ, с изящната форма на печурки, гърди кръмата бликаше неудържимо.

По това време в селището с файтон и два сандъка с колби, мензури и разни други стъклени пособия пристигна доктор Динчо. Постоянно мократа ѝ пазва беше забелязана и бледата му с още по-бледи пръсти и тънки глезени, единствените, които можеха да се видят по това време, току-що родила жена, с доволно едри гърди, но по необясними и за доктора причини останали сухи, нае пращящата от здраве Герчовица за дойка. Преди това обаче докторът саморъчно напълни епруветка с дъхащото на, както нему се стори, омайни билки мляко. Беше денят, в който слънцето изгряваше най-рано и залязваше най-късно.

В същото това време Герчо Пеянков правеше кирия на строежа, в един от левите притоци на реката, на първата в страната шоколадова фабрика. С двата корави вола и безподобно здравата саморъчно изработена кола той прекарваше пясък, който сам товареше и разтоварваше. Правеше седем курса на ден. Никой от останалите двадесет и трима кираджии, всичките негови съселяни, не успя нито веднъж да натовари толкова коли. Фабрикантът, сериозен, с войнишка стойка мъж, строг и учтив, на кираджиите говореше сухо, с малко думи, докато на кучетата си, два шпаньол бретони, нареждаше на непознат език благо и напевно като на деца. На въпроса на какъв език чорбаджията заповядва на кучетата, надзирателят отговори съвсем сериозно, на техния. А какъв беше този техен език, Герчо Пеянков научи на фронта, когато при една атака на нож плени, вместо да намушка, трима кюмюреночерни артилеристи, обслужващи полево, изригващо снаряд след снаряд, оръдие секунди преди да го презаредят. Докато пребъркваше вещевите им раници и проверяваше съдържанието на манерките, разтрепераните солдати не спираха да бръщолевят неразбрано, но някак познато напевно. Подобно вино обаче, каквото съдържаха манерките, той не беше и сънувал. За да спрат да му надуват главата с пискливите си гласове, редник Герчо Пеянков им даде да пият. Вражеските войници заподозряха коварство. Не можеха да повярват, че тази сплъстена черна коса, това ниско чело, това изпечено като тухла, с четина на вепър* лице, с хитър поглед и тънка усмивка, този сух, жилест врат, тия мазолести с черни нокти ръце и криви, с несъразмерно големи ходила крака могат да означават нещо друго освен

* Мъжка дива свиня, глиган (диал.). – Б. р.

вродена отмъстителност. Наложил се, след като не разбираха от добра дума, да закачи манерка на щика и да го опрел в гърдите на най-кресливия. Отпиха по една птича глътка. Той не свали оръжието, докато не пресушиха манерката и не се измениха физиономииите им. Виното, както очакваше, им даде смелост и те му се представиха, козирувайки. Той направи същото. Докато неговото име влезе лесно в устата на враговете, техните се оказаха прекалено меки и усукани за дебелия му език. Герчо Пеянков не беше словоохотлив. Думите се търкаляха в устата му като речни камъни. Веднъж, след като не можа да обясни на доктор Динчо какво точно го боли, докторът му каза, Герчо, волски да беше езикът ти, по-гладко щеше да приказваш. Командирът на ротата намери пленените и пленителя им в приповдигнато настроение, както писа до командира на полка в рапорта за награждаването на редник Герчо Пеянков. Фатмакът на ротата обаче осветли напълно случката и това лиши храбреца от медал. Старшината беше намерил компанията пияна, целуваща се и просълзена преди раздяла. На щика на карабината беше привързана бяла кърпа, която да осигури на вражеските войници безопасно връщане при своите.

Когато Додо се прибра с чувал доблестно заслужена плячка, състояща се изцяло от кръчмарски инвентар и след като пи и игра хоро три дни и три нощи, влезе при Шуна, която току-що беше накърмила третия си син, заченат в единствената войнишка отпуска на Герчо, и пресилено натъжен разказа как е загинал съпругът ѝ. Върху мургавото ѝ лице се четеше само кротка печал. Тя безброй пъти беше преживявала тоя миг. В нощта, в която, след като бе пога-